

Ruotsalainen filosofi Greifswaldissa

■ H.K. RIIKONEN

Thomas Thorild (1759–1808. Ein schwedischer Philosoph in Greifswald. Carola Häntsch, Joachim Krüger und Jens E. Olesen (Hrsg.). Publikationen des Lehrstuhls für Nordische Geschichte, Bd. 10. Greifswald 2008.

Ruotsalainen filosofi ja runoilija Thomas Thorild tunnettiin Suomessa 1800-luvulla varsin hyvin. Aleksis Kivellä oli hänen teoksensa kolmiosaisena laitoksena ja lukuisat merkittävät kulttuurielämän hahmot, kuten Henrik Gabriel Porthan, Franz Mikael Franzén, Fredrik Cygnaeus, J. V. Snellman ja J. L. Runeberg olivat hänestä tietoisia. Näkemykset hänestä vaihtelivat: Porthanin mielestä hän oli ”puolihullu”, mutta esimerkiksi Cygnaeus ihaili häntä suuresti. Suomessa opiskellut J. H. Kellgren oli hänen kiistakumppaninsa. Thorildilla on aivan ilmeisesti ollut oma vaikutuksensa myös Suomessa, mutta tuon vaikutuksen yksityiskohtainen kartoittaminen on hankalaa, koska aivan kuten Herderin tapauksessa, se on sulautunut muihin romantiikan ajan kirjailijoilta ja filosofeilta tulleisiin vaikutteisiin. Yksityiskohtaisin tutkimus Thorildin vaikutuksesta Suomessa on edelleenkin C. G. Estlanderin selvitys Runebergin osalta (1889).

Ruotsalaisessa tutkimuksessa Thorild on ollut jatkuvasti esillä, ja myös merkittävä saksalainen filosofi, joitakin vuosia Göteborgissa toiminut Ernst Cassirer on kirjoittanut hänestä kirjan. Laajimmasta,

Stellan Arvidssonin (1902–97) kirjoittamasta elämäkerrasta ilmestyi kaksi osaa (1989–93), mutta teos jäi kesken tekijän kuoleman johdosta.

Thomas Thorild oli radikaalien mielipiteittensä tähden joutunut lähtemään Ruotsista. Hän siirtyi kirjastonhoitajaksi Greifswaldin yliopistoon, jossa hän muutaman vuoden kuluttua nousi professorin virkaan. Näin hänestä tuli myös osa Ruotsin ja Saksan oppihistoriallisia yhteyksiä – Ruotsillahan oli tuolloin vielä jalansija Pommerissa, jossa Greifswaldkin sijaitsi. Thorildia tarkastellaan tässä tutkielmakokoelmassa ruotsalais-saksalaisen oppihistorian valossa. Teos on myös lisä ruotsalaisten tuolloin hallitseman Pommerin historiaa ja oppihistoriaa. Kirjoittajat ovat ruotsalaisia ja saksalaisia. Suomalaisesta panoksesta vastaa Vesa Oittinen.

Teoksen ensimmäisessä osassa Thorildia tarkastellaan ruotsalaisessa kontekstissa, jolloin Svante Nordinin biografisen yleisesittelyn jälkeen esillä ovat varsinkin Thorildin esteettiset käsitykset (Karin Hoffin artikkeli) ja hänen merkittävä kaunokirjallinen teoksensa *Passionerna* (Otto Fischerin artikkeli). Kyseinen opetusrunoelma, joka suuntautuu klassistista esteetiikkaa vastaan, on siitä erikoinen, että kun se julkaistiin neljä vuotta sen jälkeen kun se oli osallistunut Utile Dulci -seuran kilpailuun, siinä oli varsinaista runoa 12 sivua ja esipuhetta ja huomautuksia liki saman verran.

Toinen osa tarkastelee Thorildia greifswaldilaisessa kontekstissa. Siihen sisältyy myös kokonelman keskeisin Thorildin filosofiaa käsittelevä esitys. Anders Önerforsin tutkielmassa selvitetään

varsinkin Thorildin filosofista systeemiä, josta hän käytti nimitystä ”archimetria” (nimitys on Thorildin pääteoksen *Maximum* vaihtoehtoisena otsikkona). Önerfors kiinnittää paljon huomiota myös Thorildin runojen aatemaailmaan. Runoesimerkit ja niiden käännökset olisi tosin lukemisen helpottamiseksi ollut syytä laittaa runojen typografisen asun mukaiseen muotoon.

Önerforsin tutkielmaan sisältyy myös kiinnostava katsaus edellä mainittuun Stellan Arvidsoniin Thorild-biografina ja yhteiskunnallisena vaikuttajana. Arvidson, joka ainakin jossain määrin samasti itsensä Thorildiin, oli tullut tunnetuksi – ja ainakin joidenkin mielestä pahamaineiseksi – Ruotsin koululaitoksen uudistajana ja Ruotsi-DDR-seuran puheenjohtajana. Lisäyksenä on syytä mainita, että Arvidson oli 1930-luvun alussa toiminut lehtorina Greifswaldissa, josta natsit valtaansaapäästyään karkottivat hänet. Samaan yliopistoon Arvidson palasi myöhemmin professoriksi DDR:n kutsumana.

Dirk Alvermann puolestaan kirjoittaa Thorildin akateemisesta opetustoiminnasta, jolle leimaa antavaa olivat hänen kiihkeästä luonteestaan johtuvat konfliktit. Thorildin toimintaa on taustoitettu ottamalla huomioon tuolloiset uudistukset saksalaisissa yliopistoissa.

Toinen osa osittain ja kolmas osa selvittävät Thorildia saksalaisen filosofian kontekstissa, jolloin esille tulee varsinkin eräitä Thorildin henkilöhistoriaan kuuluvia henkilöitä. Näitä ovat filosofi J. G. Herder, runoilija Ernst Moritz Arndt, Thorildin varakirjastonhoitajana ja sittemmin professorina toiminut Friedrich Rühls ja Karl Leonhard

Reinhold. Näistä esimerkiksi Rühn tunnetaan hyvin Suomessa, sillä hän laati ensimmäisen maamme koskevan kokonaisuutensa. Aihetta käsittelevä Manfred Menger on kiitettävästi käyttänyt myös suomalaisia lähteitä, ja ottaa esille jopa Jaakko Juteinin runon ”Läh-tölaulu”, jossa Rühniin viitataan ilmauksella ”Ryysi rakas saksalainen”. Kiinnostavana väliepisodina Menger tuo esille – jo varhaisemmassa suomalaisessa tutkimuksessa esillä olleen – Rühnin suunnitelman hakea Turusta professuuria Porthanin jälkeen. C. C. Gjørwell sai hänet kuitenkin luopumaan ai-keesta viittaamalla mm. Turun kyl-mään ilmanalaan. Näin Suomen yliopistolaitos kieltämättä menetti yhden kansainvälistymismahdol-lisuuden. Mainittakoon, että Suo-messa Rühniin on viimeksi kiinnit-tänyt huomiota Matti Klinge teok-sessaan *Napoleonin varjo* (2009).

Irmfried Garben tutkielma Ernst Moritz Arndtista on kiin-nostava saksalaisen kasvatus- ja si-vistysihanteen (*Bildung*) kehityk-sen kannalta. Keskeisenä taustana ja vertailun kohteena ovat Imma-nuel Kant ja Jean-Jacques Rous-seau. Yhtenä juonteena tutkiel-massa on suhtautuminen sankaripalvontaan mm. Herakles-myy-tin kautta. Myös Thorild osallistui sankarinpalvontaan muuttaes-saan porvarillisen Thorén-nimen-sä Thorildiksi, jossa jumalanimi Thor yhdistyy tulta merkitsevään sanaan. Thorildia Garben tutkiel-massa sivutaan varsin vähän, mut-ta täydennyksenä on Carola Hänt-schin selvittävällä jälkihuomautuk-sella varustettu Arndtin Thorildille osoittama runo.

Vesa Oittisen käsittelemällä Thorildin aikalaisella K. L. Rein-

holdilla on ollut suhteellisen huo-no maine eräänlaisena filosofian-historiallisena kuriositeettina, joka jatkuvasti vaihtoi katsomuksiaan. Oittinen osoittaa, että tämä nä-kemys vaatii uudelleenarviointia: vaikka Reinhold vaihtoikin kanto-jaan, tietyt perusmotiivit pysyivät samoina. Oittisen tutkielmaan liit-tyvät luontevasti Carola Häntschin julkaisemat Thorildin kirjeet Reinholdille.

Omassa artikkelissaan Häntsch suhteuttaa Thorildia aikansa sak-salaisiin filosofiin ja ottaa huo-mioon Thorildin yhteydet Herderiin. Kolmannen osan lopussa on lisäksi Svante Nordinin valaiseva katsaus Ernst Cassireriin Thoril-din tutkijana.

Teos sisältää myös Carola Hänt-schin editoimaa Thorildin kirjeen-vaihtoa paitsi mainitun Reinhol-din myös J. G. Herderin ja Karo-lina Herderin kanssa sekä Irmfried Garben ja Carola Häntschin kokoa-man valikoidun Thorild-bibliogra-fian. Hyödyllistä ja monipuolis-ta artikkelikokoelmaa häiritsevät eräiden artikkelien sisältämät pääl-lekkäisyydet sekä eräät ikävät pai-novirheet henkilönnimissä ja ha-kemiston puuttuminen.

Kirjoittaja on Helsingin yliopiston yleisen kirjallisuustieteen professori.